

לא צריך לטבול
כשרואים וידאו
ארט. מתוך
"פרויקט 588" של
גלעד רכטמן

מאדמן

בחיפושיו אחר נושאים ליצירה התוודע האמן הישראלי גלעד רטמן לסצנת חובבי הבוץ: אנשים שחווים עונג מיני אגב שקיעה מוחלטת - או צפייה באלה ששוקעים - בביצה טובענית. הוא חבר למנהל אתר בוצי, התנסה בעצמו בצלילה חופשית ויצר עבודת וידאו בצבעים חומים, שתוצג בתערוכה "אנטי ברברזם". אז מה סוד הריגוש? בשתי מילים: מין ומוות

אלון הדר

גלעד רטמן ישב בחדרו בניו יורק. האצב" עות רקדו על מקלדת המחשב, העיניים חיי פשו בשקדנות אחר אתר שיצית את הדמיון. בישראל הוא נהג לחרוש את הארץ במכונות, מסעות שהצמיחו רצף של עבודות וידאו ארט מסעירות, שנגעו בקצה החוייה האנושית. בניו יורק חשבון הבנק לא איפשר לו נדודים. "הר" גיש לי נורא נכון לעשות משהו עם בוץ", הוא מספר. "הקשתי את המילה mud במילון למי" לים נרדפות ועלתה המילה bogg. ברף החד מישי בגוגל קיבלתי את האתר 'בוגמניה'. נכ" נסתי וראיתי שזה אתר של אדם בשם בוגיימן המצלם את עצמו שוקע בבוץ טובעני. היו שם מפות של אתרי ביצות, המלצות איך לשקוע נכון בבוץ ואפילו איך להקים ביצות בוץ מלי אכותיות. הרגשתי שיש לי קצה של חוט שמור" ביל למערה".

זו הייתה תחילה של ידידות מופלאה עם הבוץ. רטמן חרש את הרשת וגילה עולם שלם ונסתר. "זו קהילה שלמה שהעניין שלהם הוא שקיעה מוחלטת בבוץ. הפטיש הזה מתחלק לרוב שצופה בשוקעים - ובעיקר בשוקעות - ולמיעוט ששוקע בעצמו. בניגוד לפטישים אחרים הבוץ קשור למוות. זו היעלמות מוחלטת

↑
מסיבת רייב פרועה
בהשתתפות תנינים.
"אליגטורבר"

↓
הדברים המרתקים
קורים מחוץ למצלמה.
"מולטיפילורי"
 צילום: יוסי אלוני

ז'אנר שמוגדר לפי הסוף שלו. בניגוד לפורנו שבו הסוף הוא שפע, אקט הגמירה, כאן האורגן זמה מתקיימת בהיעלמות המוחלטת".

רטמן החליט לשכור את האתר של פרד ולצלם שם עבודת וידאו. הוא הזמין שלושה חברים, והחבורה נסעה לארקנסו. "הגענו לח' וזה ביער. היו שם שלוש ביצות בוץ בשלושה צבעים שונים. הם הביאו איתם ציוד צלילה, צינורות אוויר. פרד סיפר לנו שהוא פרופסור באוניברסיטה, ובחופשת הקיץ מגיע לחווה. גרנו אצלו בסלון, וביום עבדנו על הפרויקט".

כבר מהשעות הראשונות היה ברור לרטמן שאין לו ברירה אלא להתנסות בעצמו בצליל לה חופשית בבוקר. "זה היה נורא מפחיד", הוא משחזר את הטרור. "בכניסות הראשונות לביצה הייתי מגיע עד לפה ואז נבהל ומאבד נשימה. לוקח נשימה ארוכה ונכנס ללחץ. הבן אדם המשגיח, פרד, מה אתה יודע עליו? הוא בעצמו לא נכנס אף פעם לבריכה. בסוף היום הייתי מדוכא. החברים שלי הצליחו לשהות 20 דקות מתחת לבוקר".

מה כל כך מפחיד?
 "כל עוד הראש שלך לא בפנים, זה סיפור אחר: הבוקר נעים, חלק, קריר. כשהראש בפנים הפחד עולה, חוסר שליטה, תחושה שלא אצא מפה. פחד ראשוני של להיות קבור מתחת לאדמה בעורך בחיים. לקח לי זמן לבטוח בפיוזיקה, לנשום באופן רגוע".

מה הרגשת?
 "זו חוויה שבין לידה ומוות. אתה נושם דרך צינור, אי אפשר ללכת קדימה, קשה לזוז. הבוקר לוחץ לך בצורה מטורפת על הצלעות. הוא נכנס לכל חור: אף, עיניים, אוזן. אם יש לך משקפי צלילה, אטמי אוזניים – זה מקל על הפעולה."

עד כמה הפטיש הזה קשור לסקס?
 "לדעתי יש כאן עניין במוות ובמין. התענגות על חוסר שליטה. משהו אנטי פאלי של להיות נשאב. האלמנט הנשי של האדמה המכילה, אבל גם המאיימת. זה יושב על הפחדים עמוקים. החשש לאבד את הזהות שלך, להפוך לנעלם. אבל מצד שני זין שמזיין את האדמה, תנועות החרידה לתוך הבוקר".

פחד ראשוני

טיפ אחד שנתן הבוגיימן לרטמן הוביל למפנה במחקר. מאסטר הביצות סיפר כי קיימות כמה חברות קטנות המחזיקות בריכות בוץ מלכותיות, המיועדות להשכרה עבור אנשים פרטיים ובעיקר משמשות כאתרי צילומים לתעשיית סרטוני הבוקר. אחד מהם הוא סטור דיו 588 בארקנסו, ארצות הברית. רטמן יצר קשר עם מנהל אתר הצילומים, בחור שהזדהה בשם "פרד", והוא חשף בפניו את העולם המודרני והנפלא של תעשיית סרטי הבוקר. "פרד סיפר לי כי הוא שוכר דוגמניות סוג ז' ועושה איתן סרטים. הוא כותב תסריטים, מביים ומצלם ומתענג מכל רגע. בדרך כלל הסרטים באורך של עשר דקות. כשיש לו אוסף של כמה סרטים הוא מאגד אותם לסידרי אחד ומוכר אותו ב-30 דולר".

ז'אנר חדש בפורנו. סרטים חומיים?
 "אני לא יודע אם אפשר לכנות את זה פורנו נוגרפיה, אבל זה לבטח סוג של פטיש. אין אקט מיני, אבל הריגוש הוא מיני. פעמים רבות הנשים לא ערומות. מה שריתק אותי זה שיש שם את כל סוגי הז'אנר: אימה, מערבון, חדשות. העיקר שהאישה שוקעת בסוף והמצלמה מתעבת למשך כמה דקות על הביצה הריקה. זה

כדי לספק את עצמו".

רטמן לא הרים ידיים. הוא קרא כל מילה שפורסמה בפורומים הסגורים, והוריד למחשבו כל צילום סרט וידאו שנעשו בביצות. אט אט נבנתה לו תמונה מלאה של חובבי השקיעה בבוקר, קהילה בת אלפי חברים רשומים, מתוכם כמה עשרות צוללי בוץ פעילים. במשך שנים ארוכות הם לא ידעו אחד על קיומו של השני, אבל האינטרנט איפשר את בניית השבט. לפתע הם לא המשוגעים היחידים בביצה.

זו לא סכנת חיים?
 "לפי מה שאמר לי המומחים אין דבר כזה, בוץ טובעני. אנשים מתים מהיפר תרמיה או שהם נתקעים בבוקר ובלילה יש גאות. אין דבר כזה שהבוקר שואב אותך למטה. הוא בדרך כלל כבד יותר ודחוס מהבן אדם הממוצע. הוא לא רוצה אותך. כדי להיכנס כולך לבוקר אתה צריך להשקיע כוח, הוא מנסה לדחות אותך. אבל כשאתה בפנים, אתה תקוע שם. קשה להזיז את הגפיים. כדי לצאת החוצה פיתחו הצוללים טכניקה מיוחדת בה הצולל שוכב על הגב, יוצר שטח מגע גדול של הגוף עם הבוקר ואז נחלץ החוצה".

"אין דבר כזה שהבוקר שואב אותך למטה. הוא בדרך כלל כבד יותר ודחוס מהבן אדם הממוצע. הוא לא רוצה אותך. כדי להיכנס כולך לבוקר אתה צריך להשקיע כוח, הוא מנסה לדחות אותך. אבל כשאתה בפנים, אתה תקוע שם. קשה להזיז את הגפיים"

"זה היה נורא מפחיד. בכניסות הראשונות לביצה הייתי מגיע עד לפה ואז נבהל ומאבד נשימה. לוקח נשימה ארוכה ונכנס ללחץ. האדם המשגיח, פרד, מה אתה יודע עליו? הוא בעצמו לא נכנס אף פעם לבריכה. בסוף היום הייתי מדוכא. החברים שלי הצליחו לשהות 20 דקות מתחת לבוץ"

להשתמש בכוח של התוקפן

התערוכה "ניאו ברברזים" תציג עבודות שמדגימות סוגים שונים של בגידה

שתיים מעבודותיו של גלעד רטמן יוצגו במסגרת התערוכה "ניאו ברברזים" שתחנוך את חלל האמנות רוטשילד 69 (בינתיים במשכנו הזמני ברוטשילד 12, תל אביב) ב-2 בדצמבר. הראשונה היא פרויקט הקיאה מ-2002 ("שלח את עמי"); בשנייה יקרין על גבי שמונה מוניטורים סצנות שצילם במהלך העבודה על "אליגטורבר", כשרמקול אחד משמיע בו זמנית את הפסקולים המתעצבים. "ניאו ברברזים" (אוצרות: נעמי אביב ונועם סגל) היא הזדמנות מצוינת להכיר קבוצת אמנים מקומיים צעירים, שמביאים סיפור אחר, משמעותי, על התרבות העכשווית. "העבודות שלהם מציעות שיח חדש, 'שיח הבגידה', שמתנסח נגד הכוונה של הממשלה לחוקק חוק שמחייב הצהרת נאמנות מכל מתאזרח למדינת ישראל", אומרת אביב. "כל אחד מהאמנים מבצע אקט אחר של בגידה, מרביתם 'בוגדים' בפורמטים המוכרים שהם מאמצים: טלוויזיה, תאטרון, קולנוע. הם מאמצים את הפורמט ומתפקדים בתוכו, תוך שימוש במה שניתן לתאר כ'שיטת ג'אוג'יטסו', כלומר משתמשים באנרגיה ובכוח של היריב על מנת להפוך על הקערה על פיה, לערער את יציבותו של התוקפן".

כך, למשל, העבודה של שריף ואקד, "ההמשך יבוא", נעשתה בסגנון סרטי השאיהדים של המחבלים המתאבדים, עם הרגל, רובי הקלצ'ניקוב, כובע הגרב על הראש והפסוק מהקוראן. בעבודה מקריא ה"מתאבד" – השחקן יפה התואר סלאח בכרי – מתוך אוסף סיפורי "אלף לילה ולילה". משחזר את אותה תחבולה שביצעה שחרורה בפני הווזיר כדי לדחות את מותה הקרב. העבודה נקנתה על ידי מוזיאון הגוגנהיים, ועדיין לא הוצגה בישראל. רועי רוזן יציג את העבודה "הילריוס", שנעשתה במיוחד לתערוכה: השחקנית חני פירסטנברג מגלמת אמנית סטנדרטאפ כושלת, שמופיעה בפני קהל הבדיחות שלה לא מצחיקות, הסיפורים שלה מרתיעים. בתוך זה שותל רוזן דיון נוקב על התרבות העכשווית, אירועי 11 בספטמבר, הגננים היהודי, והחלטות שנויות במחלוקת של הפרקליט הצבאי הראשי.

ליאור ווטרמן, שערווייתי לא פחות, יציג סרט בו נראה דולפיין בתוך אקווריום ולידו מסך טלוויזיה ממנו בוקע קולו של המדובב המדבר בשם הדולפיין. הדולפיין עצמו רחוק מלהיות פליפר. הוא גורו מושחת ופרוורטי, שסוחט את מבקשי הדרכתו, כספית ומינית. לא מומלץ לילדים. דוגמה נוספת לפראים שחבורה: אבנר בן-גל, הבן של האלוף האגדי יאנוש בן-גל, משתמש בחומרים ממלחמת יום כיפור. לתוכם הוא שותל פסקול שלכאורה נשמע מפי אחד המפקדים, שצועק למכשיר הקשר: "לשרוף את ירושלים! לעלות על ירושלים ולשרוף אותה עד עפר!".

החל מ-2 בדצמבר בחלל האמנות החדש רוטשילד 69 בתל אביב, במסגרת התערוכה הקבוצתית "ניאו ברברזים" (ר' מסגרת). גם בעולם הוא סומן. לאחרונה הציג במוזיאון PS1 במנהטן במסגרת "גרייטר ניו יורק", תערוכה שנערכת אחת לחמש שנים (אוצר קלאוס ביסנבאך) ומציגה את האמנים הניו יורקים הכי משמעותיים. לפני כמה חודשים היה מועמד לפרס "דיסקבר" רי", שבמסגרתו בחרו חמישה מהאוצרים הבולטים סטים בעולם 15 אמנים והציגו אותם בתערוכה גדולה בארל בצרפת. בקרוב תנודר התערוכה ל"גראו" במוסקבה, אותו מנהלת דריה ו'קובה, בת זוגו של האוליגרך רומן אברמוביץ'.

כבר בבצלאל בלט רטמן. הוא הגיע עם רוזמה של צייר, אבל מהר מאוד נחשף ונמשך לוויי דאו ארט. בסיום הלימודים הוא עורר עניין עם העבודה "שלח את עמי", קליפ שבו צעירים שיכורים על גבול העילפון המקיאים בסופו של לילה את נשמתם בביתם. "העבודה צמחה משיר. מצאתי תקליטון שהעטיפה שלו מעניינת, נת, שהיה מחווה לאסירי ציון. זמירה חן שרה בו 'שלח את עמי'. הפומפוזיות והקינקיות תפסו אותי. הייתי אז רווק בתל אביב, עיר מאיימת. באותה תקופה הייתי יוצא לברים, שותה וודקה בעשרה שקלים, מגיע הביתה ומקיא. דמיני בלילה אחד להקיא את נשמתם. פניתי לאנשים, אמרתי אניע לבית שלכם עם איזה בקבוק אל-כהול שאתם רוצים, ונתעד את ההקאה שלכם. במשך חודש שלם הייתי מגיע שלוש פעמים בשבוע לבתים של אנשים. זה היה נורא".

למה דווקא קיאה?

"יש משהו ב'שלח', בהקאה – הגוף מוקיע את עצמו מפנים. זה אקט שחרור, אבל השחרור

שלחין, ובהמשך לבוץ שנוזל מחליליות הת-לויות על עצים. אפקט הנוזילה מזכיר ראש של נחש או איבר מין הפולט זרע. כמו בעבודותיו האחרות, אי אפשר להישאר אדיש. "כאמנן יש לי משימה לשחרר אותך מהנטייה לחפש סדר והיגיון", רטמן מסביר את העבודות האניגמטיות שלו. "זה טוב לא להבין ולייצר מחשבה שלך. לערער על הלוגיקה שלך ולצייר לוגיקה אחרת. מצד שני, אני לא רוצה ליצור עבודה שתומה. אני לא מאמין בעבודה של כוס מים עם זית בפנים. לא רוצה לחיות את החיים שלי כך. זה חיים מבאסים. יש המון דברים להיאחז בהם. שמתי לב שילדים מוצאים עניין בעבודות שלי. יש להם דמיון, הם פחות כבולים מאיתנו".

הקיא את נשמתך

רטמן, 35, הוא אחד הבולטים והמעניינים בדור הצעיר של האמנים בישראל, אלה שזוכים להכרה בינלאומית, ומוצגים בגלריות ובמוזיאונים החשובים בעולם (בישראל הוא מיוצג על ידי גלריה ברוורמן). חלקם הגדול אמני וי-דאו ארט, שהציעו את התחום למקום מרתק. הם שאפתנים, חוצי ז'אנרים ורלוונטים תרבותית. לאחרונה, מוזיאון הטייט מודרן בלונדון הציג תערוכת וידאו ארט של הבולטים בסצנה הצעירה. תערוכה נוספת בניו יורק חשפה אותם לקהל האמריקאי, ועוררה את תשומת הלב של רוברטה סמית, מבקרת האמנות של "הניו יורק טיימס", שטענה כי משהו משמעותי מתרחש בישראל.

הפרויקטים של רטמן מתאפיינים בעולם אפל ומורכב, הכולל יצורים היברידיים כמו אדם-חיה או זחל-אדם; שבירות של נראטיבים ומצבי קצה אנושיים. שתי עבודות שלו יוצגו

אתה שומע מה קורה בחוץ, אבל חלש ורחוק. אתה גם לא רואה שום דבר. לחץ, חושך. לאחר כמה ימי אימונים הצלחתי להגיע לשיא של ארבע דקות מתחת למים. דקות שהפכו לנצח. כדי לחסוך עלויות (150 במקום 300 דולר ליום צילום), הסכים רטמן לבקשתו של פרד לביים ולצלם סרט במהלך שהותו. בתפקיד הראשי: ליו, ידידתו של רטמן. "דחינו את הצי-לומים ליום האחרון שלנו בחוזה", מספר רטמן. "בלילה שלפני, אחרי שסיימנו לצלם את העבודה שלנו, החלטנו להפיק סרט אימה. ליו שר מעת קולות מכיוון הביצות שמזכירים לה את הבן האבוד שלה. היא מתקדמת לשם ובינתיים עוקבת אחריה מפלצת אדם. היא מגיחה אליה מאחור וליו קופצת לבוץ. בגלל חוקי ה'אנדר הסרט הופך לשוט אחד ארוך ומשמעם שבו היא נראית נאבקת בביצה, עד לטביעתה המוחלטת. הם אוהבים את זה בטירוף. הסרט היה אחד הפור-פולריים באתר".

אבל עם כל הכבוד לקריירה החדשה, רטמן הגיע לארקנסו כדי ליצור וידאו ארט. "הבוץ הוא גם גוף וגם חומר", הוא מסביר את משיכתו לאדמה הרוטטת. "יש לו תכונה שאם ייכנס לתוכו גוף נוסף הוא יכיל אותו, אבל כשהגוף – למשל ראש – יצא החוצה, הוא יהיה עטוף בבוץ. והשאלה מה נשאר מהאנושי. ראש? בוץ? הבוץ הוא כמו עור. הוא במצב של בין מוצק לנוזל. ארעי, מאיים. אני, כמו רוב האמנים, אוהב את מצב הביניים הזה. הבוץ הוא כזה, אף פעם לא במצב סופי".

העבודה "פרויקט 588" מנסה לברוק את הגבולות האלו. היא בנויה ממסך כפול. הדי-מויים מתחלפים מתמונות של הביצה, לטבע שעטוף ברשת צינורות שקופים שמעבירים מי

“כל סוגי
הז'אנר. העיקר
שהאישה
שוקעת בסוף”
רכטמן

מלווה בכושה. הגוף לא הצליח להכיל את עצמו ואתה עומד מול התוצאה המביישת, המגעילה. הזעזוע הוא לא הרבר המרכזי, אבל זו כן אמנות שרוצה לערער. לא לסמן פעולות, אלא לבצע אקט מסוים. בעולם שיש בו סדרות כמו 'ניפ טאק' בפריים טיים מותר לך לשאול את עצמך מה זה הקאות. בעבודה אתה לא מבין את המעמד, זה לא מתויג. האם זה סרט סנאף או קליפ ששכחו באיזה ארכיון. העניין של לחשוד במה שאתה רואה, מאוד חשוב לי. מי ייצר אותה, האם הוא מבויס, מה הפריים לא מראה. אלה בדיוק התפרים שהטל' וויזיה או הקולנוע המיינסטרימי לא רוצים שנראה”.

זה גם לא בדיוק וידאו ארט בו נראית אישה אובלת כרוב בלופ אינסופי. “לא צריך לסבול כשרואים וידאו ארט. אני לא רוצה לשעמם. בארץ עשו וידאו ארט משהו השישים וכבודו במקומו מונח, אבל מה שקורה עכשיו שונה. הווידאו ארט נולד כא- לטרנטיבה לקולנוע שהיה שבע ומדושן. בשנות התשעים התחום יצא מהתסביכים של עצמו והתחיל לפלרטט עם הקולנוע. הגבולות התמוטטו. הדור שלי גדל לתוך השחרור הזה”.

ואיפה הווידאו ארט עומד מול הקולנוע העכשווי?
“הקולנוע המיינסטרימי מאוד מחושב, יושב בתוך מסורת. לרוב הוא לא מנסה לבחון את המדיום שלו. הוא משתמש בו בעיוורון. הוא בנוי כמו בניין. כל אחת מהשכבות מקדשת את השכבות מתחתיה. אלו יצירות אמנות שהאמן מאשר בהן את הנחות היסוד שלו. אני רוצה להעמיד את זה בספק. מבחינתי היחסים בין האלמנטים ביצירת אמנות הם מסוכסכים. השקנים אצלי לא משחקים, אלא נמצאים בתוך סיטואציות. והפעולה הזו מתועדת”.

התקציבים הגדולים של קרנות הקולנוע הישראלי הולכים לסרטים הסטנדרטיים. אתם מקבלים פירוורים. מצד שני, בעולם אתם זוכים להערכה רבה.

“אני לא שותף לטרנד הזה שטוען שיש קולנוע ישראלי מעולה. בעיני רוב הסרטים הישראליים חיים בתוך הגדר של הקולנוע,

“הדימוי הושפע משדות קרב ופיגועים בהם הפצועים זועקים לאחד תום הקרבות וגם מה” סרט ‘פריקס’ של טוד בראונינג. אחת הדמויות היא בחור שחור שאין לו רגליים וידים. הוא מונח על שולחן, מדבר ואפילו מדליק סיגריה. הייתי מסתכל על זה שעות, מנסה להבין מה מגדיר אדם”.

ניצול בשם האמנות?

“אני לא חושב שהפעולה הזו היא ניצול. כמו שאני יכול ללעוג על עצמי בעבודה שלי, כך גם הגמד יכול. פעם אחת חבר שלי ביקש שאצלם קליפ לשיר צרפתי שהוא נורא אוהב, שתכנן לביים במוסד למפגרים, אותו מנהל אבא שלו. בהתחלה התלבטתי אם יש כאן בעיה מוסרית, אבל החלטתי לבוא ולשפוט את זה בעצמי. זו הייתה אחת החוויות הכי מדהימות שלי. האנשים המקסימים האלו קיבלו תשומת לב לא פטרונית. אם זה מעניין בשל החריגות שלהם, זה מקובל עליי. כולנו חריגים. בואו נחגוג את החריגות”.

וביציצה צ'ה היפהפה?

“היה חום אימים. הם כמעט קיבלו מכות חום. השקנו אותם בעזרת קשיות. בשלב מסוים הם

זה היה אותו זמר שחיפשתי במשך שנים לאחר ששמעתי בטלוויזיה ביצוע שלו לשיר של אלון אולארצ'יק שהיה הכי מדהים בעולם. הוא סיפר לי שסיים את דימון והוא שר מעוואלים בתי- מנית. ביקשתי ממנו לשיר את ‘צעיר לנצח’”.

אירועים חברתיים בחסות האמנות הפכו לתחביב של רטמן. לעבודה “אליגטוריקר”, יצירה סוריאליסטית בת 20 דקות המתעדת ריב טבע פרוע והדוניסטי, כשברקע קבוצה של יחידה סודית שנעה בנהר בחסות תני- נים מתנפחים – גייס רטמן כ-60 משתתפים. “רציתי לראות אם אני יכול לנצח על תז- מורת כזו כמו בקולנוע, אבל אז הבנתי שמה שרציתי בעצם זה מסיבה ביער. הדברים המרתקים קרו מחוץ למצלמה. אם היה מגיע בוגר בית ספר לקולנוע לסט הוא היה מקבל שבץ. זה היה אקט חברתי. זה תמיד חברים שלי וחברים של חברים. אני לא הולך לסוכ- נויות שחקנים אלא מייצר חוויה משותפת, לא שגרתית, שנצרכת אחר כך בזיכרון של המשתתפים. בסרט יש זוג שעושה סצנת סקס על עץ. הם הכירו ב'צ'ה היפהפה', כשהוא היה צריך ללפף אותה במסקינג טיפ. בסוף

“זו חוויה שבין לידה ומוות. אתה נושם דרך צינור, אי אפשר ללכת קדימה, קשה לזוז. הבוץ לוחץ לך בצורה מטורפת על הצלעות. הוא נכנס לכל חור: אף, עיניים, אוזן. אתה שומע מה קורה בחוץ, אבל חלש ורחוק. אתה גם לא רואה שום דבר. לחץ, חושך”

הישראליות, הסיפור. הם נענים לפני שהם מתירים. כואב לי שתקציבים מטורפים הול- כים לשם. אמני הווידאו ארט, בניגוד לקולנו- ענים הישראליים, מנסים באמת להזיז את גר- רות התרבות”.

קהילה במדבר

כשרואים את העבודות של רטמן קו האופק נמתח. ב'צ'ה צ'ה היפהפה (2005) הוא עטף בני אדם במאסקינג טיפ שחור, הפך אותם למעין זחלים וצילם אותם מתפתלים בנוף מדברי. במקביל יושבת קבוצת בחורים בחדר הקלטות ומשמיעה נהימות. בחדר הסמוך שר מישוה את להיט האיטיו “צעיר לנצח” של הלהקה הגרמנית אלפאויל. החיבור הבלתי אפשרי הזה לא פחות ממפעים. מאיפה הראש החוליני?

התחילו להתלונן ששורף להם וכיסו אותם בקוביות קרח. נורא חשוב לי לבנות קהילה, ובעבודות האלו השתתפו אמנים אחרים שהם חברים שלי, כמו שי לי עוזיאל ורותי סלע. לי- אור וטרמן היה המפיק. קהילה היא הדרך הי- חידה להתמודד עם הגלובליזציה והקפיטליזם, שלא מאפשרים לראות איזה חוטים נעלמים שולטים בו. אני מדבר על קהילה שעוזרת לך ואתה עוזר לה. אסור להפקיר את הדין לאוצ- רים ולמבקרים. הצורך החברתי מאוד חשוב לי, והסרטים שלי הם לפני הכל הדרך שלי להביא ולכנס אנשים לסיטואציה מסוימת”.

למה זה חשוב לך?

“פעם הוזמנתי לעבוד כצלם וידאו בחתר- נה של בחור בשם שי צברי. בסוף החתונה הוא שר לאשתו את ‘אני לא יכולה בלעדייך’ של דנה אינטרנשיונל. פתאום היה לי קצר במוח.

מסביר את פשר המשיכה. “אהבתי גם את האדם הקדמון. זה קשור ברצון למצוא את סף הכניסה של האנושי. משהו יצרי, טרום שפה. אין באף סרט שלי דיאלוג. קשה לי לדמיין את עצמי כותב טקסט. בסופו של דבר היצור רים מאפשרים לי לחקור את האנושי: האי- נסטינקטים, הצרכים, הרחפים. התקשורת עוסקת בפרגמטי – כן גרד, לא גרד – ולא שואלת שאלות על מוטיבציות ראשוניות. אלה שאלות חשובות ביותר, אבל התקשורת רוצה להלאים את מושג המציאות, לשלוט בו, להחליט מה חשוב ומה לא. בתכל'ס אני חושד במניעים שלהם. זה נוח למבנה הכוח שהדי- ון יהיה פרגמטי, כי הוא משכיח את השכבות העמוקות. החשובות”.

אינדיאנה ג'ונס של עולם האמנות הישר- אלי לא הולך לשבת הרבה זמן בבית. בשבועות האחרונים הוא עובד על פרויקט שיצולם ברז- מניה, בו הוא מתעד להפגיש כמה להקות רוק כבד מקומיות בקרחת יער. תסמכו עליו שזה לא יסתכם בזה. לצורך התחקיר הוא הקשיב ל-200 להקות רוק רומניות, התחבר למפיק והשניים ערכו מסע של אלפי קילומטרים, בו פגשו בתשע להקות, כולן מהפריפריה. “החיבור של רוק כבד ורומניה קשור לזיכרון שלי מ'89”, הוא מספר. “זה היה רגע משמ- עותי עבורי. הייתי טינאייג'ר. איכשהו הפס- קול שלי לנפילת החומה היה רוק כבד. בשנות התשעים מטאליקה הוקרנה ללא הרף באם-טי- וי. מעניין אותי לדעת למה הרוק הכבד הפך עבור המזרח הדימוי של חופש. בניגוד לפאנק ולראפ אין לרוק הכבד שום פרונטציה מר- דנית. אין לו מודעות פוליטית. העיסוק שלו הוא בתת מודע, בדחפים של האנושי, מיתיות ורומנטיקה”.

ומה קרה שם?

“תרבות שהייתה מזוקקת וטהורה לכאור- רה ייבאה תרבות אחרת. נוצר היברידי. יצור כלאיים. אני מתעניין במעבר בין מרכז לשר- ליים ובעיוות שהוא מייצר. לכן לא חיפשתי במוסקבה. רומניה היא החצר האחורית של רו- סיה והאזור שבחרנו, יאש, הוא החצר האחורית של רומניה. 20 שנה אחרי נפילת החומה הת- פרק החלום של אירופה חופשית, והחזון הד- מוקרטי התגלה כבעייתי מבחינה כלכלית. הם מעודכנים בכל דבר שקשור לתרבות המער- בית, כמו הפרק האחרון של ‘מד מן’, אבל אף אחד מהם לא עזב את רומניה בחייו. אין להם כסף. הניסיון להחדיר את הקפיטליזם הזה למזרח אירופה לא עובד. זה נראה כמו שתל זר, פרוטזה”.

alonihadar@hotmail.com

